

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кривко Ольга Олегівна

Кривко

УДК: 342.95 (477)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ЮРИДИЧНИХ ВІДДІЛІВ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Суми – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна».

Науковий керівник: доктор юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України
РУСЕЦЬКИЙ Анатолій Анатолійович,
Харківський науково-дослідний інститут
судових експертиз ім. Засл. проф. М. С.
Бокаріуса, головний науковий співробітник.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
МУЗИЧУК Олександр Миколайович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, декан факультету № 1;
кандидат юридичних наук;

БУРБИКА Віталій Олександрович,
Сумський державний університет,
молодший науковий співробітник Науково-
консультаційного центру правових досліджень.

Захист відбудеться 2 липня 2020 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.051.07 Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.

Автореферат розісланий 28 травня 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.М. Рєзнік

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сьогодні в Україні відбувається масштабна адміністративна реформа, яка торкнулась фактично всіх сфер суспільного життя. Реформаційні процеси значною мірою вплинули на діяльність практично всіх державних та недержавних органів, установ та організацій. Разом із тим справедливим буде відзначити, що, проголошуючи реформи, законодавець зосередився лише на загальних засадах діяльності того чи іншого суб'єкта, залишивши поза увагою більш конкретні аспекти покращення роботи окремих структурних підрозділів. У даному контексті мова йде про функціонування юридичних відділів підприємств, установ і організацій. Важливість функціонування вказаних відділів пояснюється тим, що на них покладається досить великий масив повноважень із забезпечення законності діяльності кожного суб'єкта. А тому важливим завданням законодавця та самих підприємств, установ і організацій є створення всіх необхідних умов для того, щоб забезпечити ефективну роботу юридичних відділів.

Варто відзначити, що загальним питанням адміністративно-правового забезпечення діяльності різних органів державної влади, підприємств, організацій, їх структурних підрозділів у своїх наукових працях присвячували увагу: В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, Є. Ю. Бараш, Я. О. Берназюк, С. В. Болдирев, Я. М. Буздуган, В. О. Бурбика, В. А. Ваграс, В. В. Волік, В. В. Галуцько, В. М. Гарашук, Ю. В. Гаруст, І. П. Голосніченко, Н. В. Дараганова, Б. В. Деревянко, О. А. Дмитренко, О. Н. Євтушенко, В. О. Зозуля, М. С. Кельман, О. І. Кисельова, Т. А. Кобзева, А. Т. Комзюк, Ю. О. Корнєв, Т. М. Кравцова, А. М. Куліш, В. І. Курило, О. В. Левченко, М. І. Логвиненко, О. В. Марцеляк, Н. П. Матюхіна, І. В. Міщенко, О. М. Музичук, В. С. Нерсисянц, Н. М. Оніщенко, С. С. Палагута, В. В. Пахомов, О. С. Передерій, Л. В. Прокопець, О. М. Рєзнік, Ю. С. Решетов, А. А. Русецький, Ю. В. Слабунова, В. В. Сокурєнко, М. В. Старинський, С. Г. Стеценко, В. В. Сухонос, Т. В. Терещенко, В. О. Тімашов, І. М. Шопіна, Л. І. Якимів, С. М. Яровий та багато інших. Втім у вітчизняній юридичній науці питання адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів в Україні висвітлені недостатньо, в існуючих наукових працях ці питання досліджувались фрагментарно або в рамках ширшої правової проблематики, безкомплексного підходу.

Таким чином, необхідність забезпечення ефективної діяльності юридичних відділів, недосконалість чинного законодавства у цій сфері, а також відсутність комплексних досліджень в окресленому напрямку обумовлюють актуальність та своєчасність дослідження особливостей

адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до основних положень Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015; Стратегії реформування державного управління України на період до 2021 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474; пріоритетних напрямів розвитку науки та техніки на період до 2020 р., встановлених на підставі Закону України від 11 липня 2001 р. № 2623-III «Про пріоритетні напрями розвитку науки та техніки»; Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., плану науково-дослідної роботи Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» за темою «Адміністративно-правове регулювання суспільних відносин» (номер державної реєстрації 0107U008696).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є визначення сутності та розкриття особливостей адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів, а також на основі опрацювання позитивного вітчизняного та зарубіжного досвіду окреслення напрямків удосконалення відповідного адміністративного законодавства.

Для досягнення зазначеної мети в дисертаційному дослідженні необхідно було виконати такі основні завдання:

- визначити особливості діяльності юридичних відділів як суб'єктів адміністративно-правових відносин;
- охарактеризувати правове регулювання діяльності юридичних відділів та визначити місце у ньому адміністративного законодавства;
- встановити особливості адміністративно-правового статусу юридичних відділів;
- розкрити об'єкт і предмет адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів;
- окреслити напрями, форми та методи адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів;
- опрацювати адміністративні процедури діяльності юридичних відділів;
- узагальнити зарубіжний досвід правового забезпечення діяльності юридичних відділів та визначити можливості його використання в Україні;
- виявити перспективні напрямки удосконалення адміністративного законодавства, яке регламентує діяльність юридичних відділів;

– встановити напрямки удосконалення організаційних засад діяльності юридичних відділів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі організації та забезпечення діяльності юридичних відділів.

Предметом дослідження є адміністративно-правове забезпечення діяльності юридичних відділів в Україні.

Методи дослідження. В основу дисертаційної роботи покладено низку загальних та спеціальних методів наукового пізнання. Так, за допомогою системно-структурного методу вдалось з'ясувати сутність та розкрити особливості діяльності юридичних відділів як суб'єктів адміністративно-правових відносин (підрозділ 1.1). За допомогою методу документального аналізу було надано характеристику правовому регулюванню діяльності юридичних відділів та визначено місце у ньому адміністративного законодавства (підрозділ 1.2). Аналітичний метод надав можливість здійснити характеристику адміністративно-правового статусу юридичних відділів (підрозділ 1.3), а також адміністративних процедур діяльності юридичних відділів (підрозділ 2.3). Системно-структурний метод використано під час з'ясування об'єкта і предмета адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів (підрозділ 2.1), а також при визначенні напрямів, форм та методів адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів (підрозділ 2.2). Зарубіжний досвід правового забезпечення діяльності юридичних відділів (підрозділ 3.1) було досліджено за допомогою порівняльно-правового методу. Формально-юридичний метод дозволив окреслити напрямки удосконалення національного адміністративного законодавства, яке регламентує діяльність юридичних відділів (підрозділ 3.2), а також опрацювати напрямки покращення організаційних засад діяльності юридичних відділів (підрозділ 3.3). В роботі було використано низку інших загальних та спеціальних методів наукового пізнання, що дозволило комплексно підійти до виконання поставлених удисертаційній роботі завдань.

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становлять наукові праці фахівців із галузі адміністративного, трудового, цивільного права тощо. Окрім того, було використано здобутки фахівців з інших галузевих дисциплін: теорії держави і права, соціології, філософії тощо. Нормативною основою дослідження є сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили, зокрема Конституція України, кодифіковані правові акти, закони та підзаконні акти, а також локальні нормативно-правові акти, які прямо чи опосередковано визначають організаційні та правові засади діяльності юридичних відділів. Інформаційну та емпіричну основу дисертації становлять узагальнення практики діяльності юридичних відділів, довідкові видання, статистичні матеріали. У ході підготовки дисертації автором використано власний досвід роботи.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що подане дисертаційне дослідження є першою спробою комплексно, на основі аналізу норм чинного законодавства України та існуючих здобутків учених визначити сутність та розкрити особливості адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів, а також з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду запропонувати напрямки вдосконалення відповідного адміністративного законодавства. У результаті проведеної роботи сформульовано нові наукові положення та висновки, які запропоновані здобувачем особисто. Основні з них такі:

вперше:

- запропоновано авторське визначення поняття «адміністративно-правове забезпечення діяльності юридичних відділів», яке являє собою сукупність визначених нормами адміністративного права заходів та інструментів, які спрямовані на створення необхідних правових та організаційних умов для реалізації вказаними відділами свого адміністративно-правового статусу;

- окреслено співвідношення об'єкта та предмета адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів, у зв'язку з чим наголошено, що в рамках поданої наукової проблематики предмет більш детально окреслює правовідносини, що становлять зміст діяльності юридичних відділів та безпосередньо підпадають під регулятивний вплив норм адміністративного права взагалі та механізму адміністративно-правового забезпечення зокрема;

- виокремлено напрями, форми та методи адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів та підкреслено, що окреслені наукові категорії тісно пов'язані між собою, адже напрями вказують, у якому векторі має здійснюватись адміністративно-правове забезпечення, форми вказують, яким саме чином, а методи характеризують інструменти, за допомогою яких досягається кінцева мета;

удосконалено:

- визначення поняття «юридичні відділи», окреслено ознаки, які характеризують їх як учасників адміністративно-правових відносин;

- класифікацію адміністративних процедур у діяльності юридичних відділів, до яких віднесено: дозвільні процедури; процедури притягнення до відповідальності, зокрема адміністративної; процедуру надання адміністративних послуг; кадрові процедури; контрольно-наглядові процедури; процедури діловодства;

- розуміння поняття та змісту організаційних засад діяльності юридичних відділів, а також напрямків їх удосконалення;

дістали подальшого розвитку:

- обґрунтування того, що правове регулювання діяльності юридичних відділів сьогодні засновується на значній кількості юридичних

норм, які містяться в актах різної галузевої належності. Разом із тим доведено, що ключова роль у системі відповідних нормативно-правових актів належить саме нормам адміністративного законодавства;

- твердження про те, що юридичні відділи наразі займають особливе місце в системі органів влади, що говорить про притаманність їм специфічного адміністративно-правового статусу. Відзначено, що юридичні відділи є органічною частиною органів влади та інших державних утворень, існують усередині них, вступають у адміністративно-правові відносини від імені відповідного державного органу чи організації та здійснюють свою діяльність задля його ефективної роботи;

- обґрунтування того, що слід запровадити досвід провідних країн Європи в контексті забезпечення високого рівня професіоналізму та освітніх вимог до представників юридичної професії, зокрема тих, що провадять діяльність із представлення інтересів органів влади;

- розуміння того, що сьогодні в Україні не вироблено узгодженого підходу щодо удосконалення національного адміністративного законодавства, яке регламентує діяльність юридичних відділів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані у:

- науково-дослідній сфері – для проведення подальших наукових досліджень, присвячених теоретичним та практичним проблемам діяльності юридичних відділів (*акт впровадження Кримінологічної асоціації України від 20.01.2020 р.*);

- правотворчості – з метою розроблення нових та вдосконалення існуючих законодавчих актів, нормами яких регулюється діяльність юридичних відділів (*акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права від 21.01.2020 р.*);

- практичній діяльності – як основа для вдосконалення практичної діяльності юридичних відділів (*акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в практичну діяльність відділу юридичного забезпечення Харківського національного університету внутрішніх справ від 22.01.2020 р.*);

- освітньому процесі – під час підготовки підручників, навчальних посібників з дисципліни «Адміністративне право»; вони вже використовуються в ході проведення занять із зазначеної дисципліни у Сумському державному університеті. Їх враховано також у навчально-методичних розробках, підготовлених за участю автора (*акт впровадження Сумського державного університету від 13.02.2020 р.*).

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення і висновки було оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, зокрема: «Сучасні

правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (м. Київ, 9–10 березня 2018 р.); «Юридична наука України: історія, сучасність, майбутнє» (м. Харків, 1–2 листопада 2019 р.); «Адміністративне право та процес: актуальні проблеми та шляхи вирішення» (м. Харків, 21 лютого 2020 р.); «Юридична наука в XXI столітті: перспективні та пріоритетні напрями досліджень» (м. Запоріжжя, 8–9 травня 2020 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено у шести статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, та чотирьох тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації становить 219 сторінок. Список використаних джерел включає 306 найменувань та розміщений на 30-и сторінках, додатки розміщено на 9-ти сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується вибір теми дисертації, визначається її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, грантами, окреслюються мета і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, вказується на наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наводяться дані щодо апробації результатів дослідження, публікацій та структури.

Розділ 1 «Методологічна характеристика діяльності юридичних відділів в Україні» складається з трьох підрозділів, у яких: з'ясовуються сутність та особливості діяльності юридичних відділів як суб'єктів адміністративно-правових відносин; надається характеристика правового регулювання діяльності юридичних відділів та встановлюється місце у ньому адміністративного законодавства; окреслюється адміністративно-правовий статус юридичних відділів.

У *підрозділі 1.1 «Сутність та особливості діяльності юридичних відділів як суб'єкта адміністративно-правових відносин»*, перш за все, визначено, що взагалі являють собою категорії «суб'єкт», «суб'єкт права» та «суб'єкт правовідносин». Розглянуто, як розмежовуються вказані поняття. Встановлено, що відмінність суб'єктів права та суб'єктів правовідносин полягає у їх функціональному стані. Тобто суб'єкти права – це відповідне коло осіб, які тільки володіють окремим юридичним комплексом прав та обов'язків. У перспективі вони можуть вступати з іншими суб'єктами у правові відносини, але знаходяться у статичності. У свою чергу, безпосередньо суб'єкти правових відносин – це особи, що

перебувають у динаміці, тобто вони практично користуються своїми правами та виконують покладені на них обов'язки.

На основі узагальнення наукових поглядів учених з'ясовано, що суб'єкт адміністративно-правових відносин – це юридична або фізична особа, яка є носієм юридичних прав та обов'язків, що дають їй можливість бути учасником відносин у сфері влади, тобто державного управління. Окреслено коло найбільш характерних особливостей вказаної наукової категорії.

Спираючись на аналіз норм чинного законодавства України, було встановлено, що юридичні відділи – це складові елементи органів державної влади, підприємств, установ та організацій, зміст діяльності яких полягає у проведенні правової роботи, контролю за дотриманням законності, а також здійсненні представницьких функцій, проведенні в межах визначеної законом компетенції та порядку правової експертизи проектів нормативно-правових актів. Виокремлено найбільш характерні особливості, які характеризують юридичні відділи як учасників адміністративно-правових відносин.

У підрозділі 1.2 «Правове регулювання діяльності юридичних відділів та місце у ньому адміністративного законодавства» визначаються сутність та зміст поняття «правове регулювання». Встановлено, що правове регулювання діяльності юридичних відділів виражається у нормах права, які знаходять своє відображення не тільки в законах, але й в інших нормативно-правових актах різної ієрархічної підпорядкованості.

Надано характеристику низці нормативно-правових актів різної юридичної сили, нормами яких прямо чи опосередковано регулюється діяльність юридичних відділів, у такій послідовності: Конституція України, звичайні закони, підзаконні нормативно-правові акти, локальні акти окремих установ та організацій.

Виходячи зі змісту більшості проаналізованих нормативних актів зроблено висновок, що велика група із загального числа останніх належить саме до адміністративного права, адже їх норми регламентують суспільні відносини, пов'язані зі структурною належністю юридичних відділів у системі державного управління, визначають контрольні повноваження, форми та методи взаємодії даних відділів з органами державної влади і загальною визначають особливості їх адміністративно-правового статусу. У зв'язку із цим адміністративне законодавство можна вважати домінуючим у системі правового регулювання діяльності юридичних відділів в Україні.

У підрозділі 1.3 «Адміністративно-правовий статус юридичних відділів» узагальнюються теоретичні підходи щодо визначення понять «статус» та «правовий статус», на основі чого встановлено, що правовий статус відповідного суб'єкта – це стан, що визначає його місце у правовій

системі, який виражено у сукупності його суб'єктивних прав та юридичних обов'язків.

На основі аналізу наукових думок низки вітчизняних та зарубіжних правників запропоновано авторське визначення поняття «адміністративно-правовий статус суб'єкта», під яким запропоновано розуміти сукупність юридичних параметрів, які визначають його місце у системі адміністративно-правових відносин та виділяють серед інших суб'єктів у сфері державного управління.

Для визначення ключових ознак, які характеризують адміністративно-правовий статус юридичних відділів, проаналізовано низку нормативно-правових актів, нормами яких регулюється діяльність досліджуваних відділів.

Констатовано, що сьогодні юридичні відділи займають особливе місце в системі структурних підрозділів органів влади, що говорить про притаманність їм специфічного адміністративно-правового статусу. Відповідно до чинного законодавства на дані структурні утворення покладається великий обсяг прав та обов'язків. Окрім того, вони мають широкий спектр повноважень у різних сферах суспільного життя, у тому числі у сфері державного управління. Виокремлено перелік характерних ознак, що властиві адміністративно-правовому статусу юридичних відділів.

Розділ 2 «Зміст адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів в Україні» складається з трьох підрозділів, у яких: окреслюються об'єкт і предмет адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів; встановлюються напрями, форми та методи адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів; надається характеристика адміністративним процедурам діяльності юридичних відділів.

У *підрозділі 2.1 «Об'єкт і предмет адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів»*, перш за все, узагальнено наукові думки з приводу розуміння сутності та змісту категорії «адміністративно-правове забезпечення». На основі цього запропоновано авторське визначення поняття «адміністративно-правове забезпечення діяльності юридичних відділів». Наголошено, що адміністративно-правовому забезпеченню притаманна низка специфічних особливостей, серед яких важливе місце займають об'єкт та предмет забезпечення діяльності юридичних відділів.

Досліджено теоретичні підходи щодо визначення понять «об'єкт» та «об'єкт права». Встановлено, що об'єктом адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів є суспільні відносини, які виникають у процесі формування, реалізації та припинення юридичними відділами свого правового статусу.

Розглянуто, як розмежовуються поняття «об'єкт» та «предмет», на основі чого було встановлено, що об'єкт та предмет адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів є взаємопов'язаними категоріями, співвідносяться між собою як ціле та частка.

Узагальнено, що в рамках поданої наукової проблематики предмет більш детально окреслює правовідносини, що становлять зміст діяльності юридичних відділів. Виокремлено три ключові групи правовідносин, які становлять предмет адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів.

У підрозділі 2.2 *«Напрями, форми та методи адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів»* акцентовано увагу на тому, що у найбільш загальному розумінні «напрямок» – це лінія руху, шлях розвитку. Запропоновано авторське бачення щодо визначення поняття «напрямок адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів». Встановлено, що таке забезпечення здійснюється у шести ключових напрямках.

Розглянуто теоретичні підходи щодо визначення понять «форма» та «правова форма», на основі чого сформовано власний підхід щодо визначення поняття «форма адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів». До відповідних форм віднесено: нормотворчу, контрольно-наглядову, прийняття управлінських рішень, укладення адміністративних договорів. Надано змістовну характеристику кожній із них.

Досліджено сутність та зміст понять «метод» та «метод права», на основі чого обґрунтовано, що під методом адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів варто розуміти сукупність законодавчо визначених інструментів та засобів, які використовуються уповноваженими суб'єктами задля забезпечення ефективного функціонування досліджуваних у дисертаційній роботі підрозділів. Визначено коло відповідних методів та надано їм змістовну характеристику.

Констатовано, що напрями, методи та форми тісно пов'язані між собою, адже напрямки вказують, у якому векторі має здійснюватись адміністративно-правове забезпечення, форми вказують, яким саме чином, а методи характеризують інструменти, за допомогою яких досягається кінцева мета. Наголошено на необхідності законодавчого закріплення окреслених у роботі форм та методів адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів.

У підрозділі 2.3 *«Адміністративні процедури діяльності юридичних відділів»*, перш за все, узагальнено наукові думки вчених з приводу тлумачення таких понять, як «процедура» та «правова процедура».

Встановлено, що під правовою процедурою необхідно розуміти закріплені нормами чинного законодавства України порядок здійснення відповідної діяльності, яка, у свою чергу, забезпечує реалізацію та функціонування певних матеріальних правовідносин. Саме дотримання правової процедури забезпечує досягнення цілей нормативно-правового регулювання у будь-якій сфері суспільних правовідносин. Відзначено, що сутність та зміст правової процедури змінюються залежно від сфери суспільних відносин, а також норм права, які ці відносини регулюють.

З'ясовано сутність та зміст поняття «адміністративна процедура». Акцентовано увагу на тому, що вказану категорію досить часто співвідносять із терміном «адміністративний процес». Аргументовано, що вказані наукові категорії не є тотожними, а тому їх слід розмежовувати.

Запропоновано авторське визначення поняття адміністративних процедур діяльності юридичних відділів. Розглянуто наукові погляди вчених щодо переліку відповідних адміністративних процедур, на основі чого встановлено, що ключовими адміністративними процедурами діяльності юридичних відділів є: дозвільні процедури; процедури притягнення до відповідальності, зокрема адміністративної; процедура надання адміністративних послуг; кадрові процедури; контрольно-наглядові процедури; процедури діловодства.

Узагальнено, що значення адміністративних процедур у контексті поданої проблематики полягає в тому, що вони: 1) забезпечують прозорість та ефективність діяльності юридичних відділів; 2) обмежують можливість виникнення зловживань з боку керівництва та посадових осіб відповідних підрозділів; 3) сприяють створенню необхідних умов для функціонування відділів та комфортних умов роботи всередині підрозділу; 4) їх дотримання сприяє реалізації принципів верховенства права та законності при здійсненні відповідної діяльності.

Розділ 3 «Удосконалення адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів в Україні» складається з трьох підрозділів, у яких: узагальнюється зарубіжний досвід правового забезпечення діяльності юридичних відділів та пропонуються можливості його використання в Україні; окреслюються напрямки удосконалення національного адміністративного законодавства, яке регламентує діяльність юридичних відділів; окреслюються шляхи вдосконалення організаційних засад діяльності юридичних відділів.

У підрозділі 3.1 *«Зарубіжний досвід правового забезпечення діяльності юридичних відділів та можливості його використання в Україні»* акцентовано увагу на тому, що сьогодні існує дві ключові моделі організації та правового забезпечення роботи юридичних відділів, а саме західна та східна. Перша притаманна країнам англосаксонського права та

окремим країнам Європейського Союзу, а друга властива переважно країнам пострадянського простору.

Проаналізовано досвід провідних країн світу та Європи, зокрема Сполучених Штатів Америки, Великобританії та Німеччини, на основі чого акцентовано увагу на тому, що для цих держав характерними є: складна система правового регулювання діяльності юридичних відділів, у якій поряд із загальнонаціональним законодавством існує законодавство територіальних утворень, наприклад штатів, земель тощо; представлення юридичної професії виключно суб'єктами адвокатської діяльності та іншими віднесеними до неї особами; підхід до організації юридичних відділів не як звичайних структурних підрозділів, а як угруповання корпоративних юристів, які за договором працюють на відповідний державний орган чи підприємство.

Узагальнено досвід країн пострадянського простору (Республіка Білорусь, Узбекистан, Російська Федерація, Молдова), на основі чого запропоновано: розширювати положення нормативно-правових актів, які регламентують діяльність юридичних відділів; якомога «щільніше» систематизувати юридичний матеріал; уточнювати положення зазначених нормативно-правових актів, включати в їх положення тлумачення термінів та понять, пов'язаних з особливостями роботи юридичних відділів, тощо. Наголошено, що такий підхід не тільки дасть можливість зберегти існуючу модель правового забезпечення діяльності юридичних відділів, але й суттєво удосконалив її.

Обґрунтовано, що через особливості правової системи України для нашої держави найбільш прийнятним є запозичення досвіду саме країн пострадянського простору.

У підрозділі 3.2 *«Напрямки удосконалення національного адміністративного законодавства, яке регламентує діяльність юридичних відділів»* акцентовано увагу на тому, що діяльність юридичних відділів в Україні сьогодні не є ідеальною. Для неї характерне ціле коло прогалин, що в окремих випадках заважає отриманню від реалізації такої діяльності ефективного результату. Аргументовано, що розвиток юридичних відділів, їх структурних особливостей, функціональної спрямованості роботи та інших аспектів залежить від багатьох факторів. Одним із ключових та найбільш цікавих у межах даної дисертації є адміністративне законодавство, норми якого регламентують роботу цих суб'єктів.

Акцентовано увагу на баченні законодавця щодо існуючих проблем у сфері адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів, на основі чого встановлено, що в офіційних державних актах наразі взагалі немає стратегічно орієнтованих норм, які б визначали перспективи майбутнього розвитку юридичних відділів у структурі органів державної влади, підприємств та організацій.

Узагальнено наукові думки з приводу окресленої у роботі проблематики, на основі чого відзначено, що фахівці здебільшого формують свої погляди на проблему розвитку законодавства про діяльність юридичних відділів поверхово та звертають на неї увагу лише у ракурсі суміжного дослідження інших наукових позицій.

Встановлено, що найпершим кроком на шляху розвитку адміністративного законодавства має стати його адаптація до нормативної системи Європейського Союзу. В даному випадку йдеться про приведення національної юридичної реальності до європейських стандартів, що вимагає перейняття досвіду зарубіжних правових інститутів у галузі побудови державного управління та усіх належних до нього структур, зокрема юридичних відділів. При цьому адаптація не передбачає порушення організаційної моделі, відповідно до якої побудовано структуру юридичних відділів в Україні, а також систему їх правового регулювання.

До перспективних напрямків удосконалення національного адміністративного законодавства, яке регламентує діяльність юридичних відділів, віднесено: 1) необхідність чіткого встановлення граничної чисельності юридичних служб на законодавчому рівні, окреслення їх структурно-організаційних особливостей для всіх без виключення підприємств, установ та організацій залежно від функцій та чисельності працівників у рамках останніх; 2) в новий закон про юридичні служби та правову роботу доречно включити норми, які дозволяли б залучати до здійснення правової роботи в органах, на підприємствах, в організаціях не тільки представників юридичних служб, що є структурними підрозділами відповідних відомств, а й сторонніх суб'єктів юридичної практики на договірних засадах.

У підрозділі 3.3 *«Удосконалення організаційних засад діяльності юридичних відділів»*, перш за все, узагальнено наукові думки з приводу розуміння таких понять, як «організація» та «організаційні засади», на основі чого запропоновано авторське визначення поняття «організаційні засади діяльності юридичних відділів». Опрацьовано напрямки вдосконалення відповідних засад.

Акцентовано увагу на проблемі кадрового забезпечення юридичних відділів. Зазначено, що вказане проблемне питання є характерним для всієї юридичної галузі, що пов'язано з декількома важливими аспектами: по-перше, із загальним зниженням рівня та якості освіти: спочатку школярів, а вже потім і студентів-юристів; по-друге, зі зниженням рівня престижності юридичних професій та переважанню ринку праці такими фахівцями. Опрацьовано шляхи усунення прогалин та недоліків у відповідній сфері.

Відзначена наявність проблеми належного матеріально-технічного та фінансового забезпечення юридичних відділів. Обґрунтовано, що нині назріла необхідність підвищення рівня оплати праці молодих фахівців та покращення якості технічних засобів, які використовують у своїй діяльності юридичні відділи.

Узагальнено наукові підходи щодо розуміння понять «інформація» та «інформаційне забезпечення», на основі чого встановлено, що в умовах сьогодення інформаційне забезпечення виступає однією з ключових та необхідних умов належного функціонування юридичних відділів, адже від повноти, всебічності та своєчасності отриманої інформації прямо залежать швидкість та якість прийняття управлінських рішень, а також результат і ефективність роботи юридичного відділу. Окреслено напрямки покращення інформаційного забезпечення юридичних відділів.

Обґрунтовано, що удосконалення управлінських рішень вбачається можливим через: 1) професійну підготовку та перепідготовку керівників юридичних відділів; 2) розроблення та покращення науково-методичного забезпечення для керівників; 3) підвищення якості психологічної підготовки управлінців, що дозволить підвищити рівень комунікації всередині колективу.

Окремим напрямком удосконалення організаційних засад діяльності юридичних відділів названо необхідність удосконалення системи заходів протидії корупції.

Відзначено, що вдосконалення організаційних засад діяльності юридичних відділів має відбуватись нерозривно з покращенням відповідного адміністративного, цивільного та трудового законодавства. Лише у такому випадку, як вбачається, буде можливим здійснити якісні перетворення у досліджуваній сфері суспільних відносин.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні сутності та розкритті особливостей адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів в Україні, а також опрацюванні напрямів удосконалення відповідного забезпечення з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети, зокрема:

1. Аргументовано, що юридичні відділи – це складові елементи органів влади, підприємств, організацій та установ, основою діяльності яких є правова робота, контроль за дотриманням законності, здійснення представницьких функцій, тобто представлення відповідного суб'єкта у

різних правовідносинах, а також проведення в межах своєї компетенції та в рамках, визначених законодавством України, правової експертизи.

Зазначається, що юридичні відділи є безпосередніми учасниками адміністративно-правових відносин, адже: по-перше, це уповноважені структурні утворення державних органів, підприємств, установ та організацій, на які покладається окремий масив адміністративно-юрисдикційних повноважень; по-друге, юридичні відділи мають легальні нормативно встановлені можливості вступати в адміністративно-правові відносини; по-третє, юридичні відділи входять у систему органів державної влади, підприємств, установ та організацій, є підрозділами останніх, а отже, з моменту їх утворення стають частиною внутрішньоуправлінських ієрархічно зумовлених відносин.

2. Доведено, що правове регулювання діяльності юридичних відділів – це систематизований упорядковуючий юридичний вплив на суспільні відносини, які виникають у процесі роботи юридичних відділів. Даний вплив виражається у системі правових норм чинного законодавства України, а саме в законах та підзаконних нормативно-правових актах. Аналіз останніх показав, що ключове місце серед них належить нормам адміністративного права, адже саме за їх допомогою регламентуються суспільні відносини, пов'язані зі структурною належністю юридичних відділів у системі державного управління, взаємодією даних відділів з органами державної влади, реалізацією ними своїх прав, обов'язків та функцій.

3. Встановлено, що адміністративно-правовий статус суб'єкта – це сукупність юридичних ознак, які визначають його місце у системі адміністративно-правових відносин та виділяють серед інших суб'єктів у галузі державного управління. На основі цього доведено, що адміністративно-правовий статус юридичних відділів полягає в наступному: це структурні підрозділи органів державної влади, підприємств, установ та організацій, підпорядковані та підконтрольні їх керівникам, на які розповсюджується дія внутрішньоорганізаційних засад, а також функції зі здійснення правової роботи у межах відповідних владних структур.

4. Визначено, що об'єктом адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів є суспільні відносини, які виникають у процесі формування, реалізації та припинення юридичними відділами свого правового статусу. З'ясовано, що «предмет» є вужчим, аніж «об'єкт адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів». Доведено, що предмет відповідного забезпечення становлять такі групи правовідносин: 1) правовідносини, пов'язані з утворенням, реорганізацією та ліквідацією відповідних відділів; 2) правовідносини, пов'язані з безпосередньою організацією роботи

юридичних відділів, зокрема: матеріально-технічне, фінансове, інформаційне та кадрове забезпечення; 3) правовідносини щодо реалізації контрольно-наглядових та юрисдикційних повноважень; 4) правовідносини, пов'язані із забезпеченням ефективної взаємодії між працівниками всередині відділу, а також між юридичними відділами та іншими структурними підрозділами.

5. Констатовано, що адміністративно-правове забезпечення діяльності юридичних відділів здійснюється у наступних основних напрямках: створення нормативно-правових та організаційних умов для ефективного функціонування юридичних відділів; визначення процедурних аспектів діяльності юридичних відділів; створення ефективного функціонування системи нагляду і контролю за діяльністю юридичних відділів взагалі та кожного окремого працівника зокрема; забезпечення юридичних відділів професійними кадрами, а також створення умов для їх постійного професійного та особистісного зростання; фінансове та матеріально-технічне забезпечення діяльності відповідних відділів; інформаційне забезпечення діяльності досліджуваних відділів.

Під формою адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів запропоновано розуміти законодавчо визначений зовнішній вираз практичної діяльності уповноважених суб'єктів, яка здійснюється за допомогою використання різноманітних інструментів та засобів з метою створення всіх необхідних умов для функціонування відповідних підрозділів. Основними формами адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів є: нормотворча, контрольно-наглядова, прийняття управлінських рішень, укладення адміністративних договорів.

Під методом адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів пропонується розуміти сукупність законодавчо визначених інструментів та засобів, які використовуються уповноваженими суб'єктами задля забезпечення ефективного функціонування досліджуваних у дисертаційній роботі підрозділів. До вказаних методів віднесено: метод приписів, імперативний метод, метод заборон, дозвільний метод, метод стимулювання.

6. Обґрунтовано, що адміністративні процедури діяльності юридичних відділів являють собою сукупність законодавчо визначених послідовних дій уповноваженого суб'єкта, які він має здійснити задля реалізації прав, свобод та законних інтересів. Дотримання цих процедур сприяє реалізації завдань та функцій, що стоять перед юридичними відділами. Підкреслено, що значення адміністративних процедур у контексті представленої проблематики полягає в тому, що вони: 1) забезпечують прозорість та ефективність діяльності юридичних відділів;

2) обмежують можливість виникнення зловживань з боку керівництва та посадових осіб відповідних підрозділів; 3) сприяють створенню необхідних умов для функціонування відділів та комфортних умов роботи всередині підрозділу; 4) їх дотримання сприяє реалізації принципів верховенства права та законності при здійсненні відповідної діяльності.

7. Узагальнено зарубіжний досвід правового забезпечення діяльності юридичних відділів у таких країнах, як Сполучені Штати Америки, Великобританія, Німеччина, Республіка Молдова, Республіка Білорусь, Російська Федерація та Республіка Узбекистан. Визначено, що найбільш доцільним є запозичення досвіду країн пострадянського простору, адже це дозволить зберегти існуючу національну модель правового забезпечення роботи юридичних відділів, удосконалити її, як структурно, так і законодавчо.

8. Запропоновано напрямки удосконалення національного адміністративного законодавства, яке регламентує діяльність юридичних відділів: адаптація національного адміністративного законодавства до нормативних стандартів Європейського Союзу; оновлення та систематизація адміністративно-правового законодавства, яке регламентує діяльність юридичних відділів; визначення у нормативній базі граничної чисельності юридичних служб, окреслення їх структурно-організаційних особливостей для всіх без виключення підприємств, установ та організацій; включення у законодавство норм, які б регулювали можливість залучати до здійснення правової роботи в органах, на підприємствах та в організаціях найманих юристів-практиків.

9. Виявлено, що організаційні засади діяльності юридичних відділів являють собою сукупність елементів неправового характеру, які створюють реальне практичне підґрунтя для функціонування юридичних відділів. Відзначено, що ключовими напрямками покращення організаційних засад діяльності юридичних відділів є: 1) вдосконалення кадрового забезпечення, яке має включати: а) підвищення загального рівня вимог до майбутніх студентів юридичної спеціальності; б) підвищення рівня професійної освіти майбутніх фахівців, наприклад шляхом збільшення кількості практичних, виїзних та бінарних занять, залучення до освітнього процесу фахівців-практиків; в) створення сприятливих умов для подальшого навчання та підвищення кваліфікації юристами, а також для обміну практичним досвідом між відповідними фахівцями; 2) вдосконалення матеріально-технічного та фінансового забезпечення юридичних відділів; 3) вдосконалення інформаційного забезпечення досліджуваних відділів, зокрема в частині: покращення науково-методичного забезпечення; вдосконалення якості законодавчої та локальної нормативно-правової бази; забезпечення швидкого та якісного доступу до баз даних, інформаційних джерел, нормативної бази тощо;

4) покращення системи управлінських рішень, що має включати професійну підготовку та перепідготовку керівників юридичних відділів; розроблення та покращення науково-методичного забезпечення для керівників; підвищення якості психологічної підготовки управлінців, що дозволить підвищити рівень комунікації всередині колективу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ,

в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:

1. Кривко О. О. Форми та методи адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів. *Право UA*. № 1. 2016. С. 204–209.

2. Кривко О. О. Напрямки удосконалення організаційних засад діяльності юридичних відділів. *Наше право*. 2017. № 2. С. 208–213.

3. Кривко О. О. Адміністративні процедури діяльності юридичних відділів. *Європейські перспективи*. 2018. № 1. С. 208–213.

4. Кривко О. О. Адміністративно-правовий статус юридических отделов. *Верховенство права*. 2018. № 4. С. 215–219.

5. Кривко О. О. Об'єкт та предмет адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів. *Верховенство права*. 2019. № 3. С. 236–241.

6. Кривко О. О. Правове регулювання діяльності юридичних відділів та місце у ньому адміністративного законодавства. *Право UA*. 2020. № 1. С. 46–51.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Кривко О. О. Нормотворчість, як важлива форма адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів. *Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи* : міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 9–10 берез. 2018 р. – К. : Центр прав. наук. дослідж., 2018. С. 60–63.

8. Кривко О. О. Матеріально-технічне та фінансове забезпечення діяльності юридичних відділів. *Юридична наука України: історія, сучасність, майбутнє* : міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 1–2 листоп. 2019 р. Харків : Східноукр. наук. юрид. орг., 2019. С. 78–80.

9. Кривко О. О. До проблеми вдосконалення кадрового забезпечення юридичних відділів в Україні. *Адміністративне право та процес: актуальні проблеми та шляхи вирішення* : тези доп. учасників наук.-практ. семінару, м. Харків, 21 лютого 2020 р. Харків: НДІ ППСН, 2020. С. 60–63.

10. Кривко О. О. Сутність та особливості адміністративних процедур в діяльності юридичних відділів. *Запорізькі правові читання: матеріали Щорічної міжнародної науково-практичної конференції*, м. Запоріжжя, 19–20 травня 2020 року / за заг. ред. Т.О. Коломоєць. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. С. 301–302.

АНОТАЦІЯ

Кривко О. О. Адміністративно-правове забезпечення діяльності юридичних відділів в Україні. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право (081 – Право). Сумський державний університет. – Суми, 2020.

Дисертаційну роботу присвячено визначенню сутності та розкриттю особливостей адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів в Україні та напрямків його удосконалення з урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду та в контексті реформування державного управління.

З'ясовуються особливості діяльності юридичних відділів як суб'єкта адміністративно-правових відносин. Надається характеристика правовому регулюванню діяльності юридичних відділів та встановлюється місце у ньому адміністративного законодавства. Визначається адміністративно-правовий статус юридичних відділів. Окреслюються об'єкт і предмет адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів. Встановлюються напрями, форми та методи адміністративно-правового забезпечення діяльності юридичних відділів. Визначаються адміністративні процедури діяльності юридичних відділів. Узагальнюється зарубіжний досвід правового забезпечення діяльності юридичних відділів та опрацьовуються можливості його використання в Україні. Окреслюються напрями удосконалення національного адміністративного законодавства, яке регламентує діяльність юридичних відділів. Визначаються шляхи удосконалення організаційних засад діяльності юридичних відділів.

Ключові слова: суб'єкт, правовідносини, адміністративно-правові відносини, правове регулювання, юридичні відділи, адміністративне законодавство, адміністративно-правовий статус, об'єкт, предмет, адміністративно-правове забезпечення, напрями, форми, методи, адміністративні процедури, зарубіжний досвід, удосконалення, організаційні засади.

АННОТАЦИЯ

Кривко О. О. **Административно-правовое** **обеспечение**
деятельности юридических отделов в Украине. – *Квалификационный*
научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право, информационное право (081 – Право). Сумской государственный университет. – Сумы, 2020.

Диссертационная работа посвящена определению сущности и особенностей административно-правового обеспечения деятельности юридических отделов в Украине и путей его совершенствования с учетом отечественного и зарубежного опыта в контексте реформирования государственного управления.

Выясняются сущность и особенности деятельности юридических отделов как субъектов административно-правовых отношений. Аргументировано, что юридические отделы – это составляющие элементы органов власти, предприятий, организаций и учреждений, основой деятельности которых является правовая работа, контроль за соблюдением законности, осуществления представительских функций, то есть представления соответствующего субъекта в различных правоотношениях, а также проведение в пределах своей компетенции и в рамках, выдающихся законодательством Украины, правовой экспертизы.

Характеризуется правовое регулирование деятельности юридических отделов и определяется место в нем административного законодательства. Установлено, что ключевое место среди правовых норм принадлежит нормам административного права, ведь именно с их помощью регламентируются общественные отношения, связанные со структурной принадлежностью юридических отделов в системе государственного управления, взаимодействием данных отделов с органами государственной власти, реализацией ими своих прав, обязанностей и функций.

Определяется административно-правовой статус юридических отделов. Устанавливаются объект и предмет административно-правового обеспечения деятельности юридических отделов. Устанавливаются направления, формы и методы административно-правового обеспечения деятельности юридических отделов.

Констатировано, что административно-правовое обеспечение деятельности юридических отделов осуществляется в следующих основных направлениях: создание нормативно-правовых и организационных условий для эффективного функционирования юридических отделов; определение процедурных аспектов деятельности юридических отделов; создание эффективного функционирования системы надзора и контроля за деятельностью юридических отделов вообще и каждого отдельного сотрудника в частности; обеспечение

юридических отделов профессиональными кадрами, а также создание условий для их постоянного профессионального и личного роста; финансовое и материально-техническое обеспечение деятельности соответствующих отделов; информационное обеспечение деятельности исследуемых отделов.

Под формой административно-правового обеспечения деятельности юридических отделов предложено понимать законодательно закреплённое внешнее выражение практической деятельности уполномоченных субъектов, которая осуществляется с помощью использования различных инструментов и средств с целью создания всех необходимых условий для функционирования соответствующих подразделений. Основными формами административно-правового обеспечения деятельности юридических отделов являются: нормотворческая, контрольно-надзорная, принятия управленческих решений, заключения административных договоров.

Под методом административно-правового обеспечения деятельности юридических отделов предлагается понимать совокупность законодательно определенных инструментов и средств, которые используются уполномоченными субъектами для обеспечения эффективного функционирования исследуемых в диссертационной работе подразделений. К указанным методам отнесены: метод предписаний, императивный метод, метод запретов, разрешительный метод, метод стимулирования.

Характеризуются административные процедуры деятельности юридических отделов. Обобщается зарубежный опыт правового обеспечения деятельности юридических отделов. Определяются направления совершенствования национального административного законодательства, регламентирующего деятельность юридических отделов. Определяются пути совершенствования организационных основ деятельности юридических отделов.

Ключевые слова: субъект, правоотношения, административно-правовые отношения, правовое регулирование, юридические отделы, административное законодательство, административно-правовой статус, объект, предмет, административно-правовое обеспечение, направления, формы, методы, административные процедуры, зарубежный опыт, усовершенствование, организационные основы.

SUMMARY

Kryvko O. O. Administrative and Legal Provision of Legal Departments' Activities in Ukraine. — *Qualifying scientific work as the manuscript.*

The thesis for a candidate's degree by the specialty 12.00.07 –

administrative law and procedure; financial law; informational law (081 – Jurisprudence). – Sumy State University. – Sumy, 2020.

The dissertation is focused on determining the essence and revealing the specific features of administrative and legal provision of Legal Departments' activities in Ukraine and directions of its improvement taking into account national and international experience and in the context of public administration reform.

Specific features of the activities of Legal Departments as a subject of administrative and legal relations have been clarified. The author has provided characteristics of legal regulation of the activities of Legal Departments and has established the place of administrative legislation there. The administrative and legal status of Legal Departments has been determined. The object and subject matter of administrative and legal provision of the activities of Legal Departments have been outlined. The directions, forms and methods of administrative and legal provision of the activities of Legal Departments have been established. Administrative procedures of the activities of Legal Departments have been defined. International experience of legal provision of the activities of Legal Departments has been generalized and the possibilities of its application in Ukraine have been worked out. The author has outlined the directions for improving the national administrative legislation, which regulates the activities of Legal Departments. The ways to improve the organizational principles of Legal Departments' activities have been determined.

Key words: a subject, legal relations, administrative and legal relations, legal regulation, Legal Departments, administrative legislation, administrative and legal status, an object, a subject matter, administrative and legal provision, directions, forms, methods, administrative procedures, international experience, improvement, organizational principles.

Підп. до друку 27.05.2020 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний. Обл.-вид. арк. 1,0. Ум.-друк. Арк. 1,0.
Тираж 100 пр. Вид. №180/20.
Віддруковано у видавництві «Ярославна», 40030, Суми, вул. Горького, 2.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
серія ДК №332 від 09.02.2001 р., видане Державним Комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України.